

דברי תורה והסלידות

פרשת
וישב - הנוכה
תשפ"ד
גליון תכ"ט
שנה י'

יורל ע"י מכון אהל אברהם
להוצאת ספרי מורינו הרב הגאון ר' אברהם בן ציון ביישר שליט"א
רב דשכונת דיביל ברי"ש

פניני המועד - הנוכה.....ב

הלכות הנוכה.....ט

סיפור.....יז

קול השיעורים
ממורינו הרב שליט"א
073-371-8218

הכנה למצוה

סיפר הר' חיים בער נ"י **מסטראווע** ששמע מהשו"ב **במינסק** איך שהיה בחנוכה **באלכסנדר** ובלילה הראשונה קודם הדלקת נר חנוכה היה מחבא את עצמו בבית הרבי לראות הכנת הרבי להדלקת נר חנוכה וסיפר כשבא רבינו הק' מהמקוה פגע בו ובתחילה צוה אותו שילך לחוץ ואח"כ לא הקפיד עליו וראה כשרחץ את ידיו מהמקוה והמטפחת בידו רץ הנה והנה סמוך להשולחן כמו חצי שעה ופניו היה בווער כלפיד אש וכשראה זאת היה מחשב את עצמו במחשבתו אם זה היא ההכנה להמצוה מכל שכן התלהבות בהמצוה עצמו ובכל הלילה היה מתבונן בעצמו בהרעיון הזה ובבוקר נכנס לקודש פנימה כי היה איזה דבר נחוץ וכשפתח את הפתח קם רבינו הק' מכסאו ואמר לו בודאי עיקר הוא הכנה להמצוה, דעשיית המצוה בעצם היא רק כחו של השי"ת כי אף ההכנה היא עזרו וכחו של השי"ת ולא ידינו פעל כל זאת אבל מחסדי השי"ת נחשב לפניו כמו שהיה יגיעתנו ועבודתנו לבחור בחיים.

תפארת ישראל

אין אנו יודעים איך לעשות הכנה למצוה וצריכים אנו לפחות להתבושש על זה שאין לנו שכל לעשות הכנה למצוה אין דאס איז טאקע די הכנה פון דער מצוה. **בית אהרן**

הרה"ח ר' **משה'לי קאנער** ז"ל היה חסיד **צאנז**, והיה חתן אחותו של הרה"ק ר' **מענדלי ויזניצער** זי"ע בעל **צמח צדיק** ובמשפחה שלו רצו שיסע גם פעם לויזניץ אל דודו הר' מענדלי אלא דלא יצא לו זמן מתי לנסוע לשם כי תמיד היה נמצא בצאנז ובפרט בימים טובים וכן כמעט רוב השנה ישב בצאנז פעם א' יצא לו איזה הזדמנות ליסע ונסע לויזניץ והר"ר מענדלי שאל אותו על צאנז מה יש לו לספר מצאנז אבל הוא לא השיב לו כלום, (ואמר ר"מ קאנער שבדרך כלל אפילו על שבת אחת בצאנז הוא היה יכול לספר לילות שלימים אך כאן ששאל אותו בכללות מה יש לו לספר לא ידע ממה להתחיל לספר לו ורק כשאמר לו אחר כך ממה לספר לו אז סיפר לו כדלהלן), שאל אותו ר' מענדלי היכן היית בראש השנה ואמר בצאנז, יום הכיפורים בצאנז, רוב השנה בצאנז, ואמר לו ר' מענדלי אם כך תספר לי על חנוכה.

וסיפר לו ר' משה שאצל ה**צאנזער רב** זי"ע מיד ממוצאי סוכות היה מתחיל כבר להתכונן לחנוכה והיה מדבר על חנוכה ולומד את כל הגמרות וההלכות וספרי קדמונים וקבלה וספרי חסידות על חנוכה וכשהגיעו כבר ימי החנוכה היה כל היום לומד על חנוכה ומדבר מחנוכה וכשהגיע להדלקת הנרות לאחר שדיבר כל כך מחנוכה ועשה כל כך הרבה הכנות על חנוכה היה יושב שש שעות ליד הנרות כל זה סיפר להר' מענדלי ויזניצער, ואמר לו הר' מענדלי ויזניצער אתה חושב שכזה רבי כמו שאתה ראית לא היה עוד, הנה אצל חותני ה**ריזניצער** זי"ע היה המנהג שכל יום היו צריכים לספר סיפור **מהבארדיטשובער רב** זי"ע ויום א' סיפר

לו אחד סיפור מהבארדיטשובער רב בדיוק כמו שאתה מספר מצאנז שגם הוא למד והכין את עצמו כל כך על חנוכה רק הבדל אחד יש שהבארדיטשובער רב ישב שעה אחת יותר מהצאנזער רב, שישב שבע שעות ליד הנרות.

ומבני יששכר יודעי בינה

פעם כאשר נסע אחד מעיר ריבאטיטש, שם כיהן הגה"ק בעל בני יששכר כאב"ד, אל החוזה מלובלין ביקש אותו הרב בעל בני יששכר שישאל בדבר אלקים, מה שנסתפק לו תמיד מדוע הוא מרגיש התעוררות מיוחדת בימי חנוכה והסכים לו האיש כאשר אך פתח האיש את דלת חדרו של החוזה מלובלין פתח החוזה ואמר וואס מאכט אייער רעביל שנשמתו הוא משבטו של יששכר וכו' כשחזר הלה הבייתה סיפר אלה הדברים להרב בעל בני יששכר ומזה נתפעל הבני יששכר כל כך עד שלוה אצל אחד איזה סכום ונסע להסתופף בצל הקודש החוזה מלובלין וזאת היה פעם הראשונה לנסיעתו שמה.

מעשה השם

ע"י ברכת גד ואשר נעשה נס חנוכה

חנוכה מה שהוא בשני חדשים כסליו וטבת, שלא מצינו כן בשום חג ונראה על פי מה דאיתא בספרים ש"ב חדשים הם כנגד י"ב שבטים מתחיל מניסן נגד ראובן נמצא כסליו וטבת גד ואשר והנה בחנוכה ה' הנס בשני דברים, ניצחו האויבים רבים ביד מעטים שנקמו נקמתם במלכות הרשעה וגם השני ה" שנתברך פך השמן והדליקו ממנו שמונה ימים ואנו מוצאים בברכתו של גד על ידי יעקב ומשה שנתברך בניצוח האויבים כמו ברוך מרחיב גד וטרף זרוע אף קדקוד וכן גד גודד יגודנו ובברכתו של אשר שנתברך בשמן הרבה מאשר שמנה לחמו וטובל בשמן רגלו ובזכות אלו הברכות זכו לשני הניסים.

עבודת פנים

גדול הנס הוא השמן

אמר האדמו"ר מסאכטשוב זצ"ל למה נתקן לעשות זכר לנס המנורה לבד ולא לשאר נסים שנעשו לנו אז, ואמר האדמו"ר זצ"ל כי הנה היונים היו חכמים גדולים כנראה מסבי דבי אתונא והם מסטרא אחרא כי זלע"ז עשה אלקים ויש להם מעמד קיום אם יש להם אחיזה בקדושה והנה למה אסרו חז"ל על יינם ולא על שמנם כי ביין יוכל להיות להם אחיזה ולא בשמן כי שמן צריך למנורה וקדושה גדולה הוא על כן לא יוכלו להאחז בו והנה היונים על שחכמים גדולים היו והיה להם כח גדול בס"א ורצו לתפוס מקום גם בשמן וזה טמאו כל השמנים והנה הם היו עזים ככלבים עזי נפש שהקשו מצחם לנצח את חבריו תמיד ומצינו בגמרא (זבחים פח ע"ב) כי בגדי כהונה מכפר על דברים הרבה והציץ שהיה כתוב בו השם היה מכפר על עזות מצח והם בעזותם רצו להתגבר ולנצח גם על השמן ובזה שהדליקו המנורה

נצחו החשמונאים אותם ובוה מדויק ולא מצאו אלא פך אחד שהיה מונח בחותמו של כהן גדול וחותרו היה השם של השי"ת ובוה נצחו אותם כנ"ל ולזה אנו עושים זכר למנורה לבד כי זה היה נס גדול ודו"ק.

שיח שרפי קודש

ח' ימים כסוכות

עוד כתב הרב הקדוש הרוקח, סמך שמן ונרות לסוכות מה סוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים, ומעתה אזדא להו קושיית הפוסקים [ב"י או"ח סימן תר"ע] למה קבעו גם ביום הראשון יום טוב והדלקה הרי בו לא נעשה הנס, הנה נראה לי לפי הנ"ל דודאי חכמי הדור כשקבעו המצוה לדורות האיר השי" את עיניהם למצוא הסמך בתורה, והנה ראו שהסמך השי" פרשת הנרות לסוכות הבינו ברוח קדשם שהוא כדי ללמוד מסוכות ח' ימים. **בני יששכר**

קבלת תורה שבע"פ

כי אתה תאיר נרי וגו' הענין הוא דהנה כשם שבחג השבועות הוא זמן קבלת תורה שבכתב כמו"כ בחנוכה הוא זמן קבלת תורה שבע"פ כי בשם שקבלת תורה שבכתב היא בחדש ג' מחדשי הקיץ כמו"כ קבלת תורה שבע"פ היא בכ"ה בכסליו שהוא חדש השלישי מחדשי החורף ולכן בחנוכה היא העת שיקבלו ישראל עליהם לעסוק בתורה שבע"פ בקבלת עול מלכות שמים.

מגן אברהם

הדלקה בכוונה

מצות נר חנוכה אם עושה המצוה בכונה הראויה נתוסף בו הקדושה ורושם המצוה נשאר על להבא וזאת רמזו חז"ל בנוסח הברכות קדשנו במצותיו וצונו כו' היינו צונו לעשות את המצוה באופן כזה עד שנתקדש ע"י עשיית המצוה וזאת נרמז במאמרו של רבא ה"ל תפוס נר חנוכה היינו לא הדליק נר חנוכה בכונה והכנה הראויה רק נזדמן לידו נר וברך עליו ועומד נשאר על מקומו הראשון לא עשה ולא כלום כי עשיית מצוה באופן כזה תשאיר שום רושם על להבא.

ישמח ישראל

אלא לראותן בלבד

רק בעיניך תביט וגו' לתקן פגם העינים, שמקור הפגם הוא בהעינים, שלא יסתכל בהסתכלויות אסורות, וגם יביט בדברים שבקדושה על מצוות ופניהם של צדיקים ועל האור של נרות חנוכה, כמו שאומרים ואין לנו רשות להשתמש בהם אלא לראותן בלבד וזה תקון על העבר ושמירה על להבא שלא יפגום שוב את עיניו והוא כמד"א שחדשים אלו טבת שבט הם נגד תרין עינין וע"כ נר חנוכה הוא תקון פגם העינים.

בית אברהם

שמעתי מדודי זקני הקדוש מטשארטקוו זי"ע, שסיפר בשם הרה"ק מאפטא זי"ע שפעם בא לפניו איש אחד שהיה חולה במחלת מרה שחורה ר"ל ויעץ לו להסתכל בנרות הקדושים של חנוכה בשעה שדולקים וכן עשה וכשקם האיש למחרת משנתו נהפך לאיש אחר בריא ושמח ויהי לאות והענין בזה כי טבע האור הגשמי לשמח נפשו של האדם וכשבאור הגשמי כלול גם אור רוחני אור של מצוה הוא פועל ביתר שאת לשמח את לב האדם בכל הענינים בפרט שמצות נר חנוכה נתחדשה בזמן גלות יון הנקרא חושך כמאמרם ז"ל כחה גדולה ביותר כמו ששמעתי מדודי זקני הקדוש הנ"ל שאמר בשם אביו הק' זי"ע כי בכל נסי הגלות יש שמחה והארה יתירה כיתרון האור מן החושך ולכן מי שהוא בעצבות ומרה שחורה מפגעי הזמן הסובבים אותו יכול להתחזק על ידי הסתכלות והתבוננות בנרות החנוכה להביא שמחה בלבבו עכ"ד.

המדליק מאיר

סיפר הרב"צ אוסטראווער ז"ל ששמע מפ"ק הגה"ק מרן בעל החי" הרי"ם זצוקללה"ה, בעת הדלקת נר חנוכה שסיפר מעשה הזה, פ"א באו חסידים אל כ"ק הרבי מלובלין זצוקללה"ה, והביא אחד מהם פתקא עבור אחר, וכשהביט הרבי זצ"ל בהפתקא רקק הרבה, ולמחר התיישב החסיד הנ"ל להביא הפתקא שוב אל הרבי זצ"ל, וכשהביט בו אמר האיש הזה מאיר זורח בכל העולמות, ואמר בזה"ל בפעם הראשון הי' האיש המוזכר בהפתקא שחק בקארטין, והזמן הב' הי' מדליק נר חנוכה, ולזה הפליא אז פעולתו ומדרגתו, וסיים הגה"ק החי" הרי"ם זצ"ל א"כ מוכח מזה דבעת שהאדם עושה מצוה הוא מאיר זורח בכל העולמות, עכ"ה"ק.

סיום לימי הרחמים והרצון

בשם הרב הקדוש רבי דוד מדינוב זי"ע, ששמע מאביו הרב הקדוש מורינו רבי צבי אלימלך זי"ע שאמר בשם צדיקים אשר מראש חודש אלול עד חנוכה מאיר ברקיע כעין תבנית יד הפשוטה לקבל אותם בעלי תשובה אשר מאיזה סיבה נדחו מלשוב בעשרת ימי תשובה ומתקבלת תשובתם עד חנוכה וסיים על זה הרב הקדוש רבי דוד זי"ע שלדעתו אין היד עוברת עד זאת חנוכה.

הן ידוע מה דאיתא בספה"ק דבחנוכה הוא גמר החתימה של הימים הטובים שבירח האיתנים אלא שבמים טובים החתימה הוא לפי מעשה בני אדם וכמו שאומרים אז כי זכר כל המעשים לפניך בא ואתה דורש מעשה כולם מה שאין כן בחנוכה שהחתימה הוא לא לפי המעשים אלא בבחינת וחנותי את אשר אחון ורחמתי אה אשר ארחם שדרשו חז"ל אף

מעשה, ובמה נעשה יוחנן צדוקי, שדרש כי בענן אראה על הכפורת כמדרש הצדוקים, להביא אש מבחוץ והתיקון של יוחנן הי' בימי חשמונאי, שעל ידם נעשה נס חנוכה וזהו פי' מאמר הגמרא, הניח חנונ"י את נרו מבחוץ, חייב, חנונ"י הוא אותיות יוחנן, ומרמז הגמרא, שיוחנן חטא במה שהניח נרו מבחוץ, היינו שנתן אש על הקטורת מבחוץ, וזהו חנונ"י חייב, ר"י פוטר, בנר חנוכה, פי' ר"י אומר שהתיקון של יוחנן הי' בנר חנוכה על ידי נר חנוכה פטר את עצמו מן הדין.

השמן הוכיח על השגחה התמידית

והדליקו נרות בחצרות קדשיך עפ"י מה שפירשתי בפסוק הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל [תהלים קכ"ד], הנה הגם שהענין הוא לשבר את האוזן להורות שהש"י אינו מסיר השגחת שמירתו מישראל אפילו כרגע, עכ"ז יש להתבונן דהנה תנומה הוא נים ולא נים, ושינה הוא שינת קבע, וכיון שאמר הנה לא ינום מכל שכן שינה דלא, והנראה דהנה אמרו בגמרא הייכי דמי מתנמנם נים ולא נים וכו' דקרי ליה ועני, הנך רואה תנומה מיקרי היכא דקרי ליה ועני, ושינה היכא דקרי ליה ולא עני, והנה בעת שהיתה הנבואה מצויה בעולם הנה בעת הלחץ ח"ו היו הנביאים קוראים להש"י והוא יענם, כמו יהושע במלחמות עי ענהו הש"י קום לך וכו' [יהושע ז'], וכן שמואל במלחמות פלשתים ויענהו ד' [שא ז ט], אם כן בעת הצרה ח"ו הוא כדמיון תנומה כביכול שהיה נדמה ח"ו כהסתר פנים ח"ו הסתר ההשגחה, אבל כיון דקרי ליה ועני לא יכונה הדבר לשינה גם בעת הזעם רק לתנומה כיון דקרי ליה ועני, על זה אמר נעים זמירות, הנה לא ינום, גם בעת הזעם שהיה נדמה לך [גם בזמן הנבואה עכ"פ] כדמיון תנומה חלילה, הנה לא ינום, שגם בעת הזעם לא הוסר ההשגחה מעל ישראל כרגע ומציץ מן החרכים לשומרם ולהצילם, זאת ועוד אחרת רבו יתירה, גם בעת שנסתם כל חזון ואין נבואה לישראל, הנה הגם שבכל צרה הוא ית"ש מצילנו מכף כל אויבינו הקמים עלינו, עכ"ז מיקרי שינה דקרי ליה ולא עני ח"ו כיון שאין מענה בפי נביא משולח מן הש"י לומר לנו כה אמר י"י וכו', א"כ יתמשל הדבר לשינה ח"ו בעת הזעם, לזה אמר ולא יישן, שגם בהעדר הנבואה שידומה הדבר לבחינת שינה, אין הדבר כן, שגם בעת הזעם לא מסיר השגחתו מאתנו לרחמנו בכל עידן ועידינים.

וזה בא ברמז דברי חז"ל בנר דחנוכה, כשנכנסו יונים להיכל טמאו כל השמנים [שבת כא ב], לא אמרו נטמאו (שלא במכוון) רק טמאו בכונה, ומאין ולאין ישאר פך אחד מונח בחותמו של כהן גדול, על כרחך יד י"י עשתה זאת להסתיר מהם הפך הזה כדי שיהיה לנס, הנך רואה שגם בעת הזעם שניתן רשות להיונים ליכנס להיכל והיתה עת צרה, הנה באותו הפעם

השגיח הש"י לחנננו והשאיר הפך לגאולה ולנס, והנה בזמן ההוא כבר היה בחינת שינה כי כבר נסתמה הנבואה, הנך רואה אשר לא יישן שומר ישראל וכנ"ל.

ובזה נמצא ג"כ טוב טעם להנס של יום הראשון, כי הוא הנס המופלג יותר מאינך יומי, כי הנס דאינך יומי כבר היה בעת הרצון, משא"כ מה שהסתיר הש"י הפך הזה להשאירו לנס זה היה בעת הזעם, הבן הדבר אשר זה יורה על השגחה המופלגת אשר גם בעת הזעם יחכה י"י לחנננו ולהושיענו.

האורות קבועים ואינם מסתלקים לעולם

קבועים ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה, נראה מלשון קבעום שהאורות שישארל משיגים בחנוכה יש להם קביעות ואינם מסתלקים אחר החנוכה, ואינם כמו שבתות וימים טובים שאין נמשכת ההארה מהם אלא תלת יומי אחר שבתא שעדיין נקרא אחר השבת, ולאחר מכאן אין מבדילין, או לכל ששת ימי המעשה, דמינייהו שיתא יומין מתברכין.

וביו"ט נמשך שלשים יום שעד אז נקרא אחר יום טוב כבש"ס גיטין (ע"ז א), אבל מחנוכה נשאר לעולם, והטעם יש לומר ששבת ויו"ט שאסור במלאכה אז האדם מתעלה והוא זמן עליית העולמות, ור"ח נמי אסור קצת במלאכה כמ"ש רש"י מגילה (כב ב) מדקרי ל"י לערב ר"ח יום המעשה מכלל דר"ח לאו יום המעשה הוא, וע"כ ממילא אחר שהאדם שב למלאכתו שוב איננו במקומו הראשון שקיבל שם ההארה, אבל חנוכה שאין בו איסור מלאכה, והאורות יורדין למטה, ע"כ אינם מסתלקין אחר החנוכה וזהו לשון קבעום.

ויש לומר דהיינו טעמא דבפורים מלאכה לא קבילו עלייהו כבש"ס מגילה (ה' ב), שרצונם ה' שאור הפורים ירד למטה ואז יה' לו קיום, וזהו שכתוב וימי הפורים וגו' לא יסוף מזרעם, והפירוש שאותם ימים בעצמם קיימים לעולם, וזה הוא המחזיק בידינו בגלות המר הזה שאנחנו בשפל המצב מוזר מאד.

הנס דלמעלה מן הטבע, מוכיח על הטבע

לשמך הגדול, דהנה נסים נגלים נעשים על ידי שם הוי"ה ב"ה וב"ש, הוא שם הגדול והנכבד המהווה כל היות ומשדדס כרצונו [ע"ה דרוש עגולים ויושר ענף א'], ונסים מלובשים בטבע הוא בהלבשת שם אלקי"ם בגימטריא הטב"ע, אבל אמונת אומן היא לנו שכל ההנהגות אשר הם על פי הטבע הכל הוא בכח שם הגדול הוי"ה ב"ה הוי"ה הוא האלקי"ם, והנה בימים ההם בזמן הזה בנס דחנוכה שכבר נפסקה הנבואה, והש"י ב"ה היה בעזרינו והצילנו מן מלכות יון, והנה היה נס מלובש בטבע בתחבולות המלחמה, הגם שהיה לפלא מסירת הגבורים ביד

חלשים ורבים וכו', עכ"ז הוא כעין הלבשה בטבע.

אבל להראות חיבה יתירה ולהודיע לבנים אשר הוי"ה הוא האלקים, ולידע ולהודיע ולהודיע
אשר בגלות החל הזה האחרון והארוך, הגם אשר הש"י ישועתינו ועזרתנו סלה, אבל הכל
מלובש בטבע, ובכדי שלא נתפתה לומר ח"ו אשר הכל הוא בטבע ואין כאן ח"ו השגחת
המשגיח והכל יכול, הנה לאמונת אומן הלזה בנס דחנוכה אשר הוא סוף כל הנסים [יומא כט
א] הנה עם היות שהישועה היתה מלובשת בטבע.

הנה אחר הישועה התנוסס הש"י עמהם בנס דנרות שלא כטבע, לידע ולהודיע זכרון לבני
ישראל עד ביאת משיחנו שכל הישועות הנעשים בגלות החל הארוך הכל הוא מפעולת השם
הגדול הוי"ה ב"ה, והנה לזכר זה קבעו הודאה המודה להש"י על הנס שנעשה לו הש"י מצילו
מצרה אחרת, הנה כשאנחנו מודים להש"י בהודאה זו בכל שנה, על ידי זה אמונת אומן הוא
לנו אשר כל הנהגתנו גם בגלות החל הזה כל ימי עניינו ומרודינו הכל הוא מפעולת השם
הגדול הוי"ה ב"ה המהווה כל היות הוי"ה הוא האלקים, וזהו שאומרים בהודאה וקבעו
שמנת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול, השם הנכבד הוי"ה ב"ה, בין והתבונן
בדברים האלה.

בני יששכר

הלכה

ממורינו הרב שליט"א

שיעורי ההלכה נתנדב ע"י

הנהלת בית הוראה "אוהל ציון"

שיע"י ביהמ"ד סלט - רב"ל 28, כ"ש

בנשיאות הגה"צ ממורינו הרב שליט"א

053-318-1922

תחנון וכדו'

א. בחנוכה אין אומרים תחנון וצו"ץ ולמנצח וצדוק הדין, וכן

הדין במנחה שלפניו. (שולחן ערוך סימן תרפג)

ב. חתן מתענה ביום חופתו.

על הנסים

ג. אומרים על הנסים בכל שמונת ימי החנוכה, בתפילת שמונה עשרה, ואומרים אותו בברכת

מודים, אחרי מעולם קוינו לך, ועל הנסים וגו', [והטעם הוא דברכות אלו הם הודאה ותפילת על

הנסים, נמי הודאה היא, כ"כ בערוה"ש סעי' א'].]

ד. המקדימים להתפלל מעריב בליל ראשון של חנוכה קודם צאת הכוכבים, ג"כ אומרים בו על הניסים.

ה. הכרזת הש"ץ מה שמכריז ש"צ בין קדיש לתפלת ערבית לא הוי הפסק, כיון שהוא צורך התפלה. (ואף על גב שאם יטעו ג"כ אין צריך לחזור כדלקמן, מ"מ הוא צורך תפלה). [ועיין ליקוטי מהרי"ח ח"ג עמ' קיב, דבחנוכה א"צ להכריז על הניסים כיון שמדליקים נרות חנוכה גם בביהכ"נ ממילא יודע הציבור שצריך לומר].

ו. לכתחילה טוב להתפלל לפחות תפילה ראשונה של חנוכה מתוך סידור.

ז. אם שכח על הנסים, אין לאמרם לפי הפוסקים כשסיים הברכה, ואף על פי שלא התחיל בברכה שלאחריה, וסיום ברכה נקרא תיכף כשאמר "השם" של הברכה, ואף אם נזכר תיכף לאחר שאמר השם, לא יסיים למדני חוקיק, אלא ימשיך בתפלתו, ובסוף שמו"ע באלקי נצור, קודם יהיו לרצון השני, יאמר דרך בקשה, הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו וכו' בימי מתתיהו וכו'. [ועיין בשערי תשובה בסיומן תרפב, שכתב בשם הרדב"ז סי' תקס"א, שיכול לומר על הנסים בין ברכה לברכה, שאין כאן ברכה לבטלה, והפסק נמי לא הוי שהרי מעין הברכה היא, וכתב שכן ראוי לנהוג. והכנה"ג הביא דברי הרדב"ז בסתם, וכן דעת מעדני המלך, אך בבר"י סי' קפ"ח גמגם בזה, עיין שם].

ח. אמר על הנסים בעבודה והשלים תפלתו, אין צריך לחזור, דלא הוי הפסק מה שאמר חוץ למקומו, (פתחי תשובה בשם ע"ד). ומ"מ אם נזכר, יחזור לאומרו שנית במקומו לאחר סיום מודים. (שו"ת חיים שאל ח"א סי' עה ס"ק ג).

ט. אין לדלג על הניסים, גם כאשר הוא משער שבשאל אמירתו לא יספיק לומר קדושה עם הציבור.

הלל

י. אומרים הלל השלם בתפילת שחרית בכל שמונת ימי החנוכה. (והטעם הוא דבכל יום נוסף נס חדש).

יא. י"א (דעת הבה"ג וכ"מ ברי"ף) שההלל שאומרים אותו בחנוכה, חיובו מהתורה, וי"א (דעת הרמב"ם) דהוי רק מדרבנן.



יב. אסור להפסיק באמצע הלל בדיבור, או אפילו בשתיקה שיעור שהייה שיש בו כדי לגמור את כל ההלל מתחילתו ועד סופו.

יג. אם הפסיק חוזר רק למקום שממנו פסק, ואפילו שהה שיעור זמן שיש בו כדי לגמור את כל ההלל, ואין חילוק בזה, בין ששהה מחמת אונס, [ביאור אונס הוא, שהאיש או המקום אינו ראוי שהיה שם צואה וכדומה או אונס אחר] או כמזיד, ואפילו בדיבור, ומכל מקום אם שהה מחמת אונס, טוב לחזור לתחילת הלל, אך לא יחזור לברך.

יד. לאחר הלל אומרים חצי קדיש, מלבד בראש חודש שבתוך ימי החנוכה שאומרים בו קדיש שלם עם תתקבל.

טו. טעה ואמר קדיש תתקבל לאחר הלל, איכא מחלוקת אם צריך לחזור ולומר קדיש תתקבל לאחר ובא לציון ומ"מ המ"א פוסק שאומרים הקדיש דלאחר ובא לציון "בלי תתקבל".

מצות נר חנוכה

אמרינן בגמרא הרגיל בנר הויין לו בניס ת"ח, שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, ופירש"י ע"ז נר מצוה דשבת וחנוכה. "א דהכוונה שמשדל לעשות נר יפה, ומהודר, וי"א דהכוונה שמשדל לקיימו בכל פרטיה ודקדוקיה. (מ"ב סימן תרעא ס"ק א)

סכום הנרות

טז. מצות חנוכה נר איש וביתו שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד, בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד. המהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד ואחד בין אנשים ובין נשים, והמהדר יותר ועושה מצוה מן המובחר מדליק בלילה הראשון נר אחד נר לכל אחד מאנשי הבית, ובשני שתי נרות ומוסיף והולך בכל לילה עד שבליל שמיני מדליק שמונה נרות לכל אחד מאנשי הבית. (שו"ע סי' תרע"א ס"ב, וכל הפוסקים)

יז. עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק. וי"א שחייב אף להשכיר את עצמו לקניית שמן לנר חנוכה, אבל הבה"ט בסק"א כתב, שא"צ להשכיר עצמו כמו בד' כוסות. וזה הדין הוא משום פרסומי ניסא, ולפ"ז נראה דהגבאים מחוייבים ליתן לו נרות להדליק, מיהו אם לא נתנו לו צריך לעשות כמו שכתוב בשו"ע, מיהו נראה דאין צריכין ליתן לו כ"א נר אחד בכל לילה דהיינו נר איש וביתו, דיותר הוי מן המהדרין, ואין חיוב ליתן לו. (תרעא סע' א', ובמ"ב שם)

יה. המדליק בדרך בביתו של גוי, יש שכתב שמדליק רק נר אחד ושמש אחד, אע"פ שאין הגוי מקפיד, שמו ימצא פעם גוי שהוא מקפיד ויהיה סכנה מזה, ויבא לידי גנאי למצוה. (לקט יושר עמוד קנ"ב)

יט. מי ששוהה כל הלילה ברחוב (שלא בבית כלל), יש מחלוקת הפוסקים האם מחויב להדליק, הב"ח בסי' תרע"ו סובר דיש שני חיובים עליו, חיוב על גופו וחיוב ממונו וביתו עיי"ש, וכ"כ ערוה"ש סי' תרע"ז ס"ה, אבל בתשובת המרש"ם (חלק ד' סי' קמו) מבואר שאף אם הוא בבית שאין לו גג פטור מלהדליק.

החיוב לנשים / קטנים / בחורים

כ. אף הנשים חייבות במצוה זו אע"פ שהזמן גרמא, כיון שהיו באותו הנס, ולכן אשה המתגוררת לבדה, חייבת בהדלקת נר חנוכה כאנשים.

כא. להוציא אחרים. כיון שהאשה היא בת חיובא, יכולה האשה להוציא אחרים, ולכן יכולה להדליק עבור בעלה ובני ביתה בברכה, וכן יכולה להיות שליח לאנשים אחרים להוציאם בהדלקת נר חנוכה, והוא שיעמדו אצלה בשעת ההדלקה וישמעו הברכות, אך לכתחילה ידליק הבעל בעצמו ולא תדליק עבורו, שמצוה בו יותר מבשלוחו, ואמרו חכמים תבוא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו. (ב"ח סי' תרע"ז ומג"א שם סק"ז, ומ"ב שם סק"ב וביאור הלכה סי' תרע"ה ד"ה אשה)

כב. אם הבעל אינו בבית בזמן חיוב הדלקה, תדליק האשה, דהוי בת חיובא ובברכה, ולא ידליק קטן.

כג. וכתב במשמרת שלום (סימן מ"ח) שאם האשה מדלקת בעצמה (כגון אלמנה) אז גם בנותיה הגדולות ידליקו כל אחת לעצמה, [דמה שאין אשה מדלקת משום דאשתו כגופו, ואז אין דרך ארץ שהבנות ידליקו, וא"כ כשאשה מדלקת אה"נ שגם הבנות ידליקו לעצמן], ומ"מ לא נהגו כן, עיי"ש.

כד. אדם שכבר הדליק נר חנוכה בביתו יכול להדליק ולברך לאשה, אם אינה יכולה להדליק ולברך, ודוקא אם היא עומדת שם ושומעת הברכה, אבל אם היא יודעת לברך תברך היא על הדלקתה, ואם האיש הדליק תחלה בשביל האשה, חייב להדליק ולברך אח"כ בביתו בשביל עצמו, והדבר מצוי באברכים או בחורים ההולכים להדליק בבית אשה אלמנה זקנתם, שקשה לה להדליק לעצמה, שחייבים להדליק גם בביתם. (תרע"ז מ"א ופרמ"ג)

כה. אם הולך בליל ראשון להדליק בבית האשה קודם הדלקתו בביתו, ובירך שהחיינו בעד האשה, אם מוציא בביתו אשתו וב"ב יכול לברך שוב שהחיינו, אבל בחור שאינו מוציא אחרים בהדלקתו בביתו, לא יברך שנית שהחיינו בביתו.

קטנים

כו. קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק נ"ה, ודי אם מדליק בכל לילה נר אחד, די"א שעל הקטנים ליכא חיוב חינוך כיון שאף בגדול אינו אלא הידור מצוה אינו חייב להנך בנו הקטן בכך שידליק בעצמו, אך בודאי יהיו שם בשעת הדלקת הנרות של אביו, ומ"מ המנהג שמחנכין אותו להדליק כמו גדול.

כז. קטן שיש לו בית בפני עצמו כגון שהוא יתום וכדומה, חייב להדליק בעצמו, וגם שייך בו ענין המהדרין.

כח. בקטנה אין נוהגין שתדליק בעצמה, ומ"מ פשיטא שמחויבת לראות הדלקה כמו גדולה מטעם חינוך.

כט. אף בקטן שהגיע לחינוך, יהדר לכתחילה להדליק בשמן, או נרות הדולקים כשיעור חצי שעה, אך בדיעבד אם אין בהם כשיעור ח"ש יכול להדליק ויוצא יד"ה.

בחורים

ל. בחורים האוכלים וישנים בבית הוריהם, מדינא אין צריכין להדליק בחדרם כיון שיוצאים בהדלקת אביהם, ומ"מ מטעם מצות מהדרין ראוי שידליקו בפני עצמם, ויכוננו שלא לצאת בהדלקת אביהם, או ידליקו קודם אביהם.

לא. בחורים האוכלים במקום אחר, אם הוא באופן עראי, שהיום הוא כאן ולמחר במקום אחר, אינם נכללים בכלל בני ביתו, אבל אם אוכלים בקביעות במקום אחד יש להם דין ב"ב, ומ"מ דוקא כשאוכלים בחנם אבל כשאוכלים בשכר אף שהוא בקביעות לא הוי בכלל ב"ב, ודינו כבעל הבית וצריכים להדליק מדינא בפני עצמם. (שו"ע תרעז ומ"א)

לב. בחורי ישיבות הלנים בחדרם ואוכלים בחדר האוכל של הישיבה, מרן החזון איש זצ"ל הורה, שמקום האכילה עיקר וידליקו שם, ובמקומות שמדליקין בחוץ, עדיין צריכין להדליק בחדר שלנים שם משום חשד, ורבים חולקים ואומרים שכיון שמקום הלונה מיוחד עבורם לכל תשמישיהם כל היום, ובחדר האוכל אין להם שימוש פרטי כלל ואינן אלא אורחים בו לעת

האוכל, ונוח היה להם שיביאו להם האוכל לאכול בחדרם, לכן מקום הלילה עיקר, (וראה בביאור הלכה סימן ש"ע ס"ה) וידליקו שם בברכה, ויש מהדרין לאכול בחדרם בימי החנוכה, ולכל הפחות הסעודה העקרית, ובה יוצאין ידי חובת כל הדעות, וגם משום חשד, ואם חדרי השינה והחדר אוכל נמצאים בבנין אחד יש אומרים שאין נפקא מינה בכל זה.

זמן ההדלקה

לג. מדליקין נר חנוכה עם סוף שקיעת החמה, היינו צאת הכוכבים, ולא בתחילת השקיעה, והטעם הוא שאז העם עוברין ושבין ורואין בביתו ואיכא פרסומי ניסא, לא מאחרים ולא מקדימים, [אכן בע"ש מקדימין וכדלקמן בסי' תרע"ט, והנה המחבר סתם כדעת הטור וסייעתו, דס"ל דמה שאמור הגמרא דזמן הדלקת נר חנוכה הוא משתשקע החמה היינו סוף שקיעה, אבל באמת יש הרבה ראשונים דס"ל דכונת הגמרא הוא על תחלת שקיעה שניה והוא בערך רבע שעה מקודם], (תרע"ב ובמ"ב).

לד. ידליק אחר תפלת ערבית (כ"ב שכנה"ג), דהוא תדיר וגם יש בה מצוות ק"ש שהיא דאורייתא, וזה אם באפשרותו להתפלל עכשיו מעריב במנין.

לה. אם הוא רגיל תמיד להתפלל מעריב במנין קבוע מאוחר בלילה, יכול להקדים ולהדליק נרות חנוכה ואח"כ להתפלל מעריב, כי אין דין 'תדיר ואינו תדיר קודם' אמור אלא בעומד לקיים שניהם עכשיו, משא"כ כשאינו עומד לקיים עכשיו שניהם אין חיוב להקדים התדיר, ובמ"א (תרעב סק"ה) מבואר דאפי' שלא בקביעות, מי שלא התפלל מעריב, מדליק קודם דא"צ זמן כ"כ, למיחש שמא ישכח מעריב.

לו. אם אין כל בני ביתו שם בשעה שבדעתו להדליק, אף שנוהג להדליק בתחלת השקיעה או אח"כ, ימתין עד שיהיו כל ב"ב מקובצים שם דאז איכא פרסומי ניסא. [מקור חיים סי' תרע"ב ס"א ומנהגים וורמיישא עמוד ר"מ שכתבו, דיש מדליקין בזמן אכילתם דוקא ולא בתחילת הלילה, כי אז בני ביתו ביהד].

לז. אם הוא טרוד ולא יהיה לו פנאי אח"כ, יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה, הוא שעה ורביע קודם צה"כ וחשבינן השעה לפי קוצר היום דהיינו שעות זמניות. ויכול לברך ג"כ (מ"ב סק"ג), ויש סוברים שאינו מברך, (כסא רחמים להחיד"א עמ"ס סופרים פ"כ וחזר בו ממש"כ בברכ"י שממנו דברי המ"ב שיכול לברך, כ"כ בכה"ח אות י' בשם סידור בי"ע ומועד לכל חי סימן כ"ז אות כ"ו).

לח. המדליק בפלג המנחה, (א) נכון שיתפלל מנחה מקודם, (מ"ב תרע"ט). (ב) גם יזהר ליתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק. דאם לא ידלוק בלילה ליכא פרסומי ניסא. לכמה פוסקים הוא כחצי

שעה אחר צאת הכוכבים שהוא בס"ה שעה וג' רבע שעה מזמן הדלקה, ג) ואסור להשתמש לאורה כל אותו הזמן (אף שהדליקה בעוד היום גדול), ד) ואם כבתה בחול קודם צאת הכוכבים צריך לחזור ולהדליק אבל לא יברך, דע"פ הדחק אמרינן דמפלג המנחה ולמעלה כבר הותחל המצוה (פמ"ג).

למ. מי שהולך מביתו אחר פלג המנחה, ויודע שיחזור לביתו בשעה מאוחרת, י"א שידליק מפלג המנחה קודם הליכתו מביתו, וי"א שידליק כשיחזור אף שהשעה מאוחרת הרבה, ודוקא כשאחד מבני ביתו נעור או יקיצם משנתם, אבל אם ישנים יש ספק אי לברך עליהם, לכן ידליק קודם שיצא מביתו אחר פלג המנחה. [בערוה"ש ס"ז כתב אם יש איש או אשה אחת או אפי' תינוק ותינוקות קצת בעלי דעת יברך, ובכה"ח סק"ו כתב דבעינן "שני אנשים נעורים", והוסיף דאפילו הדליקו כבר בעצמם סו"ס יש להם היכר].

מו. מי שבא לביתו מאוחר אף שבני ביתו ישנים, כיון שעדיין הוא קודם חצות יכול לברך. (טו"ז סק"א בשם מהרש"ל, ועי' במג"א סק"ו שתמה עליו).

הנהגות לפני ההדלקה

מא. אסור לעשות מלאכה חצי שעה קודם זמן הדלקה, ואם התחיל פוסק משיגיע זמנה. (ב"ה, מג"א סק"ה, מ"ב סק"י)

מב. אם התחיל בהיתר מבעוד יום א"צ להפסיק, לכן בעל חנות וכדומה א"צ לסגור חנותו כשיגיע הזמן, ונכון להחמיר.

מוג. אסור לאכול אכילת קבע אפילו סעודת מצוה חצי שעה קודם זמן הדלקה, אם עומד באמצע סעודתו בבוא זמן ההדלקה, יפסיק מסעודתו ותיכף ידליק.

מד. בפחות מכביצה פת או מזונות, וכן פירות ושתייה אפילו הרבה, אין איסור.

מה. המנהג הוא שהנשים אינם אוכלים ואינם עושים מלאכה לפני ששמעו הדלקת הנרות [אמנם אין איסור על מלאכות בית פשוטות], ואין לשנות המנהג, ובמקום צורך קצת יכולות להקל ולהסתמך על הפוסקים הסוברים שכיון שהיא אינה עושה המצוה אלא שליח עושה בשבילה אין עליה איסור אכילה ועשיית מלאכה, (בצל החכמה ח"ד סי' נ"ח).

מו. לכתחלה אסור ללמוד חצי שעה קודם זמן הדלקה שמא יטרד בלימודו וישכח להדליק, ומדינא יש להתיר עד זמן של צה"כ, ואם התחיל פוסק.

מזו. אף בני חבורה הלומדים יחד אסורים להתחיל בלימוד, (כן הוא הכרעת הפוסקים דבכל אופן אסורים להתחיל, ודלא כ"א שמותר בחבורה). (מקור חיים סימן תער"ב)

הנהגות אחרי ההדלקה

מח. נהגות הנשים שלא לעשות מלאכה כגון תפירה וסריגה, בעוד שהנרות דולקות במשך חצי שעה, וכן הביאו האחרונים שכל מלאכות האסורות בחול המועד מחמירין שלא לעשותן, [והטעם הוא משום היכר להודיע שאסור להשתמש לאור נרות החנוכה, ויש עוד טעם למה אסור לנשים לעשות מלאכה, שגם חנוכה נעשה במקצת ע"י יהודית בת יוחנן כהן גדול, כדי להציל נשים מהגזירה, עיי ברש"י במסכת שבת דף כג א], ואין להקל להן בחצי שעה הראשונה. שטיפת הריצפה ראוי להמנע כן כתב הגר"ש ואזנר, אבל בבישול ואפייה וצרכי אוכל נפש מותרות, אבל אלו נשים שלא עושים בכלל מלאכה בחנוכה, יש לבטל מנהגן כי הבטלה מביאה לידי שעמום. (הטור סובר שגם מקומות שנהגו הנשים שלא לעשות מלאכה כל יום בחנוכה אין להקל בזה, אבל הב"י וכל הפוסקים סוברים שלא צריכים להחמיר).

ממ. יש מקומות שנהגו שגם האנשים להחמיר בזה (כן כתב המ"א בשם המהר"ל).

סעודה

ג. נכון לערוך סעודות חנוכה. (מחבר והרמ"א תר"ע).

מעות חנוכה למלמדים

נא. מותר ליתן למלמד של בנו מעות חנוכה ממעות מעשר שלו. ואם המלמד הוא איש עני אין פקפוק על זה שמותר, ואף אם אינו עני, לא גרע משאר דבר מצוה שאינו חייב שאפשר להשתמש במעות מעשר. (ועיין בשו"ת ח"ס חיו"ד סי' רל"א שמצריך שיתנה מתחילה לכך שיכול לקיים דבר מצוה במעות מעשר).

שבת חנוכה

נב. מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת, יקנה נר שבת מפני שלום ביתו ואם יש לו נר אחד לביתו סגי אף על גב דטוב וראוי שיהיה בו נרות לשבת כדלעיל בסימן רס"ג מ"מ במקום הדחק די שיהיה נר אחד על השולחן שאוכל והשאר לנר חנוכה ולהוי מן המהדרין [אחרונים]: י"א דבזה"ז שמדליקין בפנים יקנה לנר חנוכה שהרי לא ישב בחושך ואף על פי שאסור

להשתמש לאורה הווי כשעת הסכנה דאיתא לעיל בסימן תרע"א ס"ה דמניחה על שולחנו אבל רוב האחרונים הסכימו דאין לחלק בזה בין זמן הגמרא לזמנינו: תרע"ח א'

נג. מנחה בערב שבת חנוכה יש ליהזר להתפלל מנחה בע"ש של חנוכה ואח"כ להדליק נ"ח כי תפילת מנחה נגד תמיד של בין הערבים ונ"ח זכר לנס הנעשה בנרות המנורה הנדלקת אחר תמיד של בין הערבים (כ"כ בבר"י בשם מהר"ש אבוהב תשו' כת"י).

נד. ראש חודש טבת שחל בשבת מוציאין ג' ספרי תורה, בספר הראשון קורין בפרשת השבוע שישה אנשים ואפשר להוסיף על מנין זה, ובספר השני קורין לעולה אחד את הקריאה של ראש חודש, ומניחים את הספר תורה השלישי ואומרים חצי קדיש, אך את הספר הראשון אין צריך להניח, ועיי' בסידור בית יעקב ליעב"ץ, ובלוח אר"י דיני שמח"ת בשם הגאון ר' שמואל סלנט זצ"ל, שיש להניח על השולחן את כל הג' ס"ת. ואחר כך קורין בספר השלישי את הקריאה של חנוכה, וקורין הפטרה של חנוכה ולא של ראש חודש.

נה. טעו וקראו תחילה את הקריאה של חנוכה, יקראו לאחר מכן את הקריאה של ראש חודש ומ"מ הפטרה יאמרו של חנוכה, ובדיעבד שקראו הפטרה של ראש חודש יצאו ידי חובה.

סיפור

סיפור מופלא מהרה"ק ר' יוחנ' טשע מראחמיסטריווקא מירושלים זי"ע.

המולה שמחה בקעה מבית משפחת פישברג הירושלמית (שם משפחה בדוי). מבעד לדלת הפתוחה יצאו ובאו קרובי משפחה ומכרים לרוב שעלו לאחל מזל טוב לרגל אירוסיהבת הבכורה. פניו הזורחות של ר' יחזקאל פישברג, אבי הכלה, הביעו את הכול. לא היה מאושר ממנו בשעה זו. ברוך ה' הוא זכה לארס את בתו עם בחור איכותי, ירא שמים מתמיד ובעל מדות תרומיות. כמה ימים חלפו מאז השמחה. ההמולה השמחה שככה לאיטה ואת מקומה תפסו הדאגות והמועקות. כן, גם בירושלים של שנת תשי"ג, בה התרחש סיפורנו, לא היה פשוט בכלל להשיא את הצאצאים. ההוצאות המינימליות היו למעלה מהישג ידו של אברך ממוצע, קל וחומר מיהודי כדוגמת ר' יחזקאל שעד לרגע זה לא נתן את דעתו על מאומה מעבר לתורה הקדושה.

"סע לדרום אפריקה" יעצו לו כמה ידידים שלא התקשו להבין מה פשר העננה שעלתה על פניו. "בדרום אפריקה קיימת קהילה גדולה של יהודים יוצאי אשכנז שהתיישבו בה לפני מלחמת העולם השנייה. רבים מהם הם בעלי ממון, בוודאי ישמחו לסייע ליהודי כמוך שאין לו בעולמו דבר מלבד ארבע אמות של הלכה".

ר' יחזקאל שומע ואינו יכול לסרב להצעתם. מועד החתונה הקרוב אינו מותיר לו ברירה נוספת. בעזרת ידידיו מצא ר' יחזקאל את עצמו כעבור ימים ספורים, לראשונה בחייו, בנמל התעופה הישן בלוד, מזוודה קטנה בידיו ותקווה גדולה ממלאת את לבו. "ריבוננו של עולם" מלמלו שפתיו מעומק לב "הצלח את דרכי, שלא אגע לריק ולא אשוב ריקם חלילה".

תפילתו של ר' יחזקאל עשתה פרי. משמים הצעידו את פעמיו דווקא לעיירה נידחת ולא מוכרת בה התפתחה באותם ימים קהילה יהודית זעירה וחדשה. אורח יהודי באותה עיירה היה מצרך נדיר למדי, מה שהפך את ביקורו של ר' יחזקאל למאורע משמח, חג של ממש, עבור בני המקום. חזותו ואישיותו העידו עליו כי מדובר בתלמיד חכם משכמו ומעלה השרוי בצער. תושבי המקום שמחו לקיים בו מצוות גמילות חסדים למהדרין. הלבבות נפתחו, הכיסים בעקבותיהם וידיו של ר' יחזקאל התמלאו בסכומי כסף לא מבוטלים. ערב ערב, בתום יום העבודה היה שב לאכסנייתו ומונה בקורת רוח את המטבעות והשטרות שהצטברו בכיסיו. כעבור ימים לא מרובים הצליח ר' יחזקאל לקבץ סכום כסף נאה שיספיק לו לחתן את בתו בכבוד. כיון שכך החל מתכנן את חזרתו לארץ ישראל, לא הייתה לו כל סיבה להישאר במקום עוד יום אחד מיותר. ניגש אל מארחו, יהודי מקומי עשיר ובעל חסד, מיסטר רייכשטט שמו, והודה לו פעם נוספת על האירוח הנעים שנעשה מכל הלב.

"יש לי בקשה אחת, בקשה אחרונה" הוסיף ר' יחזקאל לסיים, "בימי שהותי כאן הצטברו באמתחתי המון מטבעות גדולות וקטנות, וגם לרבות שטרות מסוגים שונים. בירושלים עיר מגוריי אין לכסף הזה שום ערך, איש לא ייתן לי תמורתו אפילו קמטון טבק. תוכל אולי לפרוט לי אותם דולריתם אמריקניים עוברים לסוחר, או לחילופין להפנות אותי לחלפן כספים מקומי?"

החיוך הנעים שהיה נסוך על פני המארח הנלבב התחלף בן רגע. המבע בעיניו הפך לפתע מפוחד וחשדן, משל הוצעה לו זה עתה עסקת יהלומי דמים האסורה על פי החוק הבינלאומי. "אתה כנראה לא מודע לחוקי המדינה בה אתה שוהה כרגע" אמר לו מיסטר רייכשטט לאחר כמה רגעי שתיקה מביכה. "כאן זה לא ירושלים. אין כאן חלפני כספים. החלפת כסף מקומי במטבע זר היא אחד הנושאים החמורים והרגישים ביותר. החוק מגביל את הפריטה עד ל-500 דולר בלבד, אף סנט לא יותר, וגם זה בתנאי שהפורט הוא אזרח זר והפריטה מתבצעת בבנק רשמי ומוכר. כל עבירה על אחד משלושת התנאים האלו נחשבת לעוון חמור במיוחד.

"ואל תחשוב שאפשר לעגל כאן פינות! בתי הכלא במדינה מלאים באנשים שהתחכמו וניסו לזלזל בחוק הזה. אם יתפסו אותך במעבר הגבולות כשבידך סכום של דולרים גבוה מהמותר ויתברר כי די הייתה מעורבת בעניין, כי אז אחת דתנו להיזרק בצוותא לבית הכלא לשנים ארוכות" סיים המארח את דבריו ולקח נשימה עמוקה.

ר' יחזקאל הביט בו בעיניים קמות. המוני השטרות האפריקניים שבאמתחתו יצאו לנגד עיני רוחו במחול מסחרר. הוא רצה לקום ולזעוק בכל כוחו "מה... כל הכסף שאספתי וקיבצתי בעמל, כל מסע הנדודים הארוך שעשיתי עד לעיירה הנידחת הזו, הכול היה לריק? מה אעשה בירושלים עם חפיסות שטרות אפריקניים חסרי ערך?!"... אך הוא לא הצליח להפיק מילה מגרונו.

"אל תהיה בטלן" שמע את קולו של בעל הבית דוחק בו, "נצל לפחות את הזכות החוקית שבידך ופרוט לעצמך 500 דולר, אחרי הכול גם זה סכום שאי אפשר לזלזל בו". ר' יחזקאל התקשה להשלים עם מצב הביש אליו נקלע. מה הם 500 דולר עבורו כעת? לעג לרש. מלח על הפצעים. היה לו באמתחתו סכום כפול ומכופל שעליו לפרוט לדולרים.

מהר מאוד הפנים ר' יחזקאל שאין לו ברירות נוספות. עוד באותו יום צעד אל הבנק הסמוך. הפקיד נטל את דרכונו ובדק אותו בדיקה קפדנית. לאחר שקיבל את אישורו של מנהל הבנק מסר לידיו 500 דולר, לא לפני שהטביע על דרכונו חותמת ממשלתית, אות לכך שהוא מיצה את זכות הפריטה עד תומוה. כמה ימים תר ר' יחזקאל אחר דרך עוקפת להמיר את הררי השטרות שנותרו בידו לדולרים. משלא מצא אף עצה לא נותר לו אלא לפעול בדרך עצמאית ומקורית. בשיטות שונות עלה בידו לטשטש ולמחוק את החותמת שהטביע פקיד הבנק על דרכונו. לאחר עבודה עדינה ומאומצת עלה בידו למחוק את עקבותיה כמעט לחלוטין.

העבודה הייתה טובה אך לא מושלמת. מבט בוחן יכול היה לעלות על הזיוף. הוא לא רצה להסתכן בפגישה עם הפקיד שטיפל בו בפעם הראשונה. נסע לעיר אחרת, נכנס לסניף הבנק וביקש לפרוט כסף. הפקיד נטל מידיו את הדרכון העביר עליו את עיניו הבוחנות ולא חש בדבר. השלב הראשון עבר בהצלחה. "המתן רגע" אמר לו הפקיד ופנה לחדרו של המנהל לקבל את אישורו. גם המנהל לא הרגיש מיד במשהו חריג. הוא כבר עמד לאשר את הפריטה. ברגע האחרון קלטו עיניו המנוסות סימני שפשוף קלים בשולי הדף. מבט מעמיק יותר גילה את שרידי החותמת שנמחקה. בו במקום ערך המנהל שיחה טלפונית קצרה, זו העלתה על אתר כי בעליו של דרכון זה פרט לפני כמה ימים את הסכום המקסימלי המותר לו.

בתוך שניות התנפלו כמה שוטרים על ר' יחזקאל ההמום, אקו את ידיו באזיקים והובילו אותו לאחד מבתי הסוהר הקשים ביותר, בין פושעים ועבריינים מסוכנים. אחרי כמה חקירות נשבר ר' יחזקאל

והודה בכל מעשיו. חטאו הגדול היה אפוא כפול ומכופל. הוא הואשם גם בזיוף מסמכים וגם בסחר במטבע זר שלא כחוק.

יושב לו ר' יחזקאל בתא מצחין בין חלאות המין האנושי, מוקף יצורים מהדיוטא התחתונה שנהנים להתעלל בו ולהפליא בו מדי פעם את מכותיהם, איש בעולם אינו יודע על מצבו הקשה, בני משפחתו בירושלים אינם מתארים לעצמם היכן יושב אביהם האהוב ברגעים אלו. רק לאחר שחולפים כמה ימים החל מארחו, מיסטר רייכשטט, חושש לשלומו. בירור מאומץ שכלל כמה 'מתנות יד', התברר לו כי אורחו הנכבד יושב בכלא בעיר הסמוכה.

במסירות רבה נסע למקום, לאחר שהפקיד ערבות גדולה עבורו עלה בידו לשחרר את ר' יחזקאל עד לתאריך בו יתקיים המשפט. כעת החל לתור עבורו אחר עורך דין מוצלח שייצג אותו מול רשויות החוק. אלא שכאן נכונה לו אכזבה מרה. כל עורכי הדין אליהם פנה הפנו לו עורף, למרות הסכומים הגבוהים שהוצעו להם.

אף עורך דין לא הסכים להיכנס במודע לתיק שהסיכויים לזכות בו אפסיים. וכי מה כבר ניתן להמליץ על אדם שהלך ומחק במו ידיו חותמת ממשלתית מדרכונו ועוד ניסה לפרוט כסף בניגוד לחוק? שהוא לא ידע? שהוא לא התכוון לעבור על החוק? הרי מעשיו מוכיחים שהוא דווקא ידע היטב מה הוא עושה... ואם אין עורך דין הרי שתוצאות המשפט צפויות מראש. הקטגור ישמיע את דברי התביעה, השופט יקבל אותם ללא כל הפרעה וישלח את ר' יחזקאל להעביר את שארית ימיו בין כתלי הכלא. רוחו של ר' יחזקאל הייתה שפופה ומדוכאת. הוא ראה את גזר הדין הנורא הולך ומתקרב, ללא כל תקווה באופק.

ואז הגיעה שיחת הטלפון המפתיעה מירושלים.

על קו הטלפון היה גיסו של ר' יחזקאל שהתגורר בירושלים ונמנה על חסידיו של הרבי הקדוש רבי יוחנן מראחמיסטריווקא ז"ל. ע. הגיס ששמע על מצבו מיהר ועלה לבית רבו ושטח את המצב לאשורו מבלי להחסיר אף פרט. האדמו"ר רבי יוחננטש"ע זי"ע שמע את הדברים וביטל אותם בהינף יד "אמור לגיסך שהוא יכול להיות רגוע, לא יארע לו מאומה".

הגיס היה המום ונפעם מהדברים הנחרצים, הרבי הושיט לו את ידו ונפרד ממנו לשלום. הוא יצא מחדרו של הרבי ושעט כל עוד נפשו בו לעבר הטלפון הראשון שנקרה בדרכו. חייג את המספר הבינלאומי הארוך וביקש לשוחח עם גיסו ר' יחזקאל. "אתה שומע" זעק בהתרגשות אל האפרכסת "הרבי מראחמיסטריווקא אומר שאתה יכול להיות רגוע, לא יקרה לך כלום..."

ר' יחזקאל המדוכדך התקשה לקבל את הדברים כמו שהם.

"אתה בטוח שכך אמר הרבי?" שאל את הגיס בספקנות שוב ושוב. "כן כן, אני בטוח" השיב לו הגיס בהתלהבות. אבל הוא עדיין התקשה לעכל את הבשורה הטובה. "טוב, אם כך אמר הרבי, כנראה שלא גוללת את כל התסבוכת לפרטי פרטים, אולי לא הסברת לו כמה מחמירים כאן על עבירה מסוג זה.

במטותא ממך, עלה שוב לביתו של הרבי וספר לו את מצבי לאשורו... הגיס המסור עלה שוב לביתו של הרבי ועשה כבקשתו. שטח שנית את כל הסיפור באוזניו ולא החסיר שום פרט. "הרי את כל זה כבר סיפרת קודם" נענה הרבי באוזניו בתמיהה, "מסור שוב לגיסך כי אין לו ממה לחשוש והכול יסתיים בטוב"... דבריו הנחרצים של הרבי לא הותירו מקום לספקות. ר' יחזקאל התאזר באמונת צדיקים וקיווה לישועת ה'.

יום המשפט הגיע.

בשעה הנקובה הובל ר' יחזקאל אל ספסל הנאשמים. מר רייכשטט נעמד לצדו לשמש לו כמתורגמן. כולם היו שם בבית המשפט, הפקיד הראשון שטיפל בבקשתו, הפקיד השני, מנהל הבנק, השוטרים שהוזעקו למקום, כולם עמדו והמתינו לתורם לעלות על דוכן העדים ולמסור את עדותם המפליאה כנגד הנאשם. בוויית עינו הבחין גם בקטגור חמור הסבר שערם על דוכנו קלסרים עבי כרס. "בית המשפט" נשמעה לפתע קריאה רמה. הס הושלך בהיכל, בפתח הופיע השופט הראשי לבוש גלימה כהה ארוכה. השופט התיישב מעדנות בכיסאו והחל שואל כל אחד מהנוכחים לתפקידו. "והיכן הוא הסגור?" הרעים השופט בקולו ונעיץ את מבטו בנאשם ובמארחו. "כבוד השופט" השיב המתורגמן מר רייכשטט, "אף עורך דין לא הסכים לייצג אותנו במשפט הזה..."

"אני מבין טוב מאד את עורכי הדין" קרא השופט בצנינות מהולה בתרעומת "אבל אני לא מבין את התביעה! הרי לפי החוק אי אפשר לנהל משפט בלי תובע וסגור! החוק גם קובע שאם הנאשם אינו מצליח למצוא סגור בכוחות עצמו, הרי זה מתפקידו של התובע הממשלתי להעמיד עבורו סגור" פניו של התובע האדימו מבושה. "כבוד השופט" ניסה התובע להצטדק, "העבירה על החוק במקרה שלפנינו כל כך ברורה, חשבתי שבמקרה הזה אין כל צורך בסגור"..." "אלו שטויות והבלים" התקצף השופט למשמע הטענה המגוחכת, "להיפך, דווקא במשפט מהסוג הזה הצורך בסגור גדול עוד יותר ממקרה רגיל..."

"ובכן" קרא השופט כעבור רגע, "אם התביעה לא העמידה סגור עבור הנאשם, איאלץ אני בעצמי לשמש עבורו כסגור"..." כעת יכול היה המשפט להתחיל. התובע עלה על הדוכן והחל לגולל את מעשיו של ר' יחזקאל שניסה להערים על פקיד הבנק ולפרוט כסף שלא כחוק. דקות ארוכות ישב השופט והאזין לדבריו בקשב.

כשכילה התובע את נאומו פנה אליו השופט והחל לשאול אותו סדרת שאלות מוזרות שלא מן העניין. "האם אתה בעל משפחה?" שאל השופט, "אכן" השיב התובע. "האם חלפת פעם עם רעייתך ליד חלון ראווה של חנות תכשיטי זהב ויהלומים יוקרתית, כאלו המיועדים אך ורק לשועי עולם?" שאל שוב השופט. "אכן, לא פעם ולא פעמיים". "ובכל הפעמים האלו" המשיך השופט להקשות בפנים רציניות לחלוטין, "האם לא אירע מעולם שזוגתך השקה באחד מהתכשיטים?". "בוודאי שכן" השיב התובע בפליאה הולכת וגוברת. "אז למה לא קנית את הפריט המבוקש?". "למה? כי המחירים בחנויות האלו מרקיעי שחקים".

"ולמה לא ניסית פעם לסחוב איזו טבעת יהלום מהחנות בלי לשלם עליה, לגנוב במילים פשוטות?". "מה זאת אומרת למה?" פקעה סבלנותו של הקטגור, "כי אני יודע שעל דבר כזה צפוי לי מאסר ממושך!". "מעניין מאוד", סיכם השופט – הסנגור את דבריו, "אתה אומר שהיה לך רצון לגנוב ורק בגלל יראת העונש נמנעת מכך".

"ועל הרצון לגנוב", התקשחו באחת פניו של השופט, "על זה לא מגיע עונש?", סימני תמיהה עלו על פניו של התובע, "על הרצון? ממתים מענישים על רצון בלבד, העונש המופיע בחוק הוא רק על עבירה בפועל..." מכל עבר נשמעו רחשי הסכמה עם דבריו של התובע. "נכון, אתה צודק" נהן לעברו השופט, "אלו הם דברי טעם בהחלט ולאור דבריך מזכה אני את הנאשם מכול וכול!..."

"כי הרי מה היה במקרה שלפנינו? היהודי הזה בא לבנק במטרה לפרוט כסף שלא כחוק. אבל מה קרה בסוף, המנהל עלה על הזיוף ולא עשה את מבוקשו. הוא רצה לעבור על החוק אבל המנהל החרוץ מנע זאת ממנו ברגע האחרון. מה שיש בידינו אפוא, הוא רק רצון מוכח לעבור על החוק אך לא עבירה בפועל. ועל כך, כפי שאמרת בעצמך, לא מענישים..." "ומה עם הזיוף" ניסה התובע להיאחז בטענה הנוספת, "הרי היהודי הזה מחק חותמת ממשלתית וזוהי עבירה בפני עצמה". "גם עכשיו אתה צודק" השיב לו השופט בקול רגוע ושלו, "הבעיה היא שאתה לא הזכרת את העבירה הזו בתביעתך הראשונה, והחוק קובע שטענה שלא הועלתה בתחילת הדיון אינה יכולה לעלות מאוחר יותר..."

חילופי הדברים הקשים בין השופט לתובע נמשכו עוד כמה דקות, אבל ראשו ומוחו של ר' יחזקאל כבר לא היו שם. "אמור לו שהוא יכול להיות רגוע, שום רע לא יאונה לו" התנגנו באוזניו כמנגינת פלאים מילותיו השמימיות של הרבי הקדוש מראחמיסטריווקא היושב בירושלים ומצודתו פרושה עד דרום אפריקה...

א פרייליכן חנוכה